

मगर जातिको विवाह पद्धती र यसमा आएका परिवर्तन तथा कारणहरु
(पाल्पा जिल्ला अन्तर्गत भडेवा गा.वि.स.वडा नं. ३, फेचेवास गाउँका मगर जातिको
समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकायको समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार
पारिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

सिर्जना क्षेत्री

रोल नं. २८२९०४

रजिष्ट्रेशन नं. ६-२-३११-४७-२००७

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर काठमाडौं

२०७०

त्रिभुवनविश्वविद्यालय
मानविकीतथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय समाजशास्त्र विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नका निमित्त सिर्जना क्षेत्री द्वारा तयार पारिएको शोधपत्र 'मगर जातिको विवाह पद्धती र यसमा आएका परिवर्तन तथा कारणहरु' मेरो निर्देशनमा र सुपरिवेक्षणमा तयार पारिएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु र उहाँको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दै आवश्यक मूल्याङ्कनको निमित्त सिफारिस गर्दछु ।

.....

डा.कृष्ण बहादुर भट्टचन

(शोधनिर्देशक)

समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग

त्रिभुवनविश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

मिति: २०७४ /०८ /०९

त्रिभुवनविश्वविद्यालय
मानविकीतथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृतिपत्र

“मगर जातिको विवाह पद्धती र यसमा आएका परिवर्तन तथा कारणहरु” शीर्षक राखि त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर अर्न्तगत स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्षमा अध्ययन गर्ने सिर्जना क्षेत्रीले प्रस्तुत गर्नु भएको शोधपत्र लाई स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मुल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डे
(विभागीयप्रमुख)

.....

प्रा.डा.मधुसुदन सुवेदी
(बाह्य परीक्षक)

.....

डा. कृष्ण बहादुर भट्टचन
(शोधनिर्देशक)

.....

मिति : २०७४/०८/२७

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत पाल्पा जिल्लाको भडेवागा.वि.स. वडा नं. ३ का “मगर जातिको विवाह पद्धती र यसमाआएका परिवर्तन तथाकारणहरु” शीर्षकको शोधपत्र समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक कार्यपूतिको लागि तयार पारिएको हो । यस शोधपत्र तयार पार्नको लागि आफ्नो अमूल्य समय दिई आवश्यक निर्देशन सल्लाह, सहयोग, सुभावाएवं प्रेरणा प्रदान गर्नु हुने समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागका प्रा.डा.कृष्ण बहादुर भट्टचन ज्यूप्रति हृदय देखि नै आभार व्यक्त गर्दछु । शोधपत्रको तयारीको क्रममा स्वीकृति प्रदान गरी अनुसन्धान गर्ने अवसर दिनुहुने विभागिय प्रमुख प्रा. डा. तुलसीराम पाण्डे ज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यस शोधकार्य गर्ने अवसर प्रदान गरेकोमा समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर परिवार प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

शोधपत्र तयार पार्ने सन्दर्भमा आवश्यक सूचनाहरु उपलब्ध गराई सहयोग पुर्याउनु हुने पाल्पा जिल्ला भडेवागा.वि.स-३ का सम्पूर्ण मगरहरुप्रति हार्दिक धन्यवाद टक्राउँदछु । त्यस्तै आवश्यक सूचनाहरु उपलब्ध गराउन सहयोग गर्नुहुने बुद्धिजीवीहरु तथा विभिन्न सरकारी, गैह्रसरकारी संघ, संस्थाहरु प्रति धन्यवाद दिन चाहन्छु । विशेषगरी यस शोधपत्र तयार पार्न मेरा सम्पूर्ण परिवारजनको सहयोगका प्रत्येक क्षणहरु यस शोधपत्र लेखनको पहिलो उत्प्रेरणा हो । त्यसैले उहाँहरुप्रति हृदयदेखि नै आभार व्यक्त गर्दछु । मेरो शोधपत्र लेखनमा सहयोग गर्नु हुने आदरणीय दिज्यू संजिताजि.सी(कार्की) धन्यवादको पात्र हुनुहुन्छ । उहाँको सहयोग विना यस शोधपत्र तयार हुन सक्ने थिएन ।

अन्तमा यस शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग गर्नुहुने सबैलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

सिर्जना क्षेत्री
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

विषय सूची

शीर्षक	पृष्ठ
अध्याय-एक	
परिचय	
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमी.....	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	५
१.४ अध्ययनको महत्व	५
१.५ शोध संगठन	६

अध्याय-दुई

सान्दर्भिक साहित्यको समीक्षा

२.१ मगर जाति.....	८
२.२. विवाह.....	१०

अध्याय-तीन

अनुसन्धान विधि

३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनौट	१२
३.२ अध्ययनको ढाँचा	१२
३.३ तथ्याङ्क स्रोत र प्रकृति	१२
३.४ जनगणना	१३
३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन विधिहरु	१३

३.५.१ अवलोकन	१३
३.५.२ अर्न्तवार्ता	१३
३.६ तथ्याङ्को विश्लेषण र प्रस्तुतिकरण	१३
३.७ अध्ययनको सीमा	१४

अध्याय-चार

अध्ययन क्षेत्र र मगरजातिको परिचय

४.१ मगर जातिको परिचय	१५
४.२ पाल्पा जिल्लाको सामान्य परिचय	१६
४.३ भुडेवा गा.वि.स. र मगर जातिको परिचय	१७
४.३.१ परिचय	१७
४.३.२ स्वाभाव/प्रकृति	१७
४.३.३ शारीरिक बनावट	१८
४.३.४ घरको बनावट	१८
४.३.५ पेशा	१८
४.३.६ भेषभूषा/गहना	१९
४.३.७ खानपिन	१९
४.३.८ शिक्षा	१९
४.३.९ भाषा	१९
४.३.१० लिपि र साहित्य	२०
४.३.११ धर्म	२०
४.३.१२ आर्थिक अवस्था	२१
४.३.१३ सामाजिक-सास्कृतिक विशेषता	२१

४.३.१३.१ साउने सक्रान्ति	२१
४.३.१३.२ दशैं	२१
४.३.१३.३ तिहार	२२
४.३.१३.४ माघि संक्रान्ति	२२
४.३.१४ जन्म,मृत्यु संस्कार	२२
४.३.१४.१ जन्म संस्कार	२२
४.३.१४.२ मृत्यु संस्कार	२४

अध्याय-पाँच

मगर जातिको विवाह पद्धती र यसमा आएको परिवर्तन तथा कारणहरु

५.१ नेपालका मगर जातिको मौलिक विवाह पद्धती	२५
५.१.१ प्रचलित विवाहका प्रकार	२६
५.१.१.१ मगनी विवाह.....	२६
५.१.१.१.१ फकाउने/मनाउने चरण.....	२६
५.१.१.१.२ दिनमाग्ने चरण	२७
५.१.१.१.३ घरभित्र दुलही भित्र्याउने चरण.....	२७
५.१.१.१.४ माइती मान्ने चरण	२९
५.१.१.१.५ पाइला फर्काउने	३१
५.१.१.२ प्रेम विवाह/भागेर गर्ने विवाह	३१
५.१.१.३ चोरेर गर्ने विवाह/जर्वजस्तगर्ने विवाह	३३
५.१.१.४ विधवाविवाह	३४
५.१.१.५ विदुर विवाह	३५
५.१.१.६ बहु विवाह	३५

५.१.१.७ जारी विवाह	३६
५.१.१.८ पुनर्विवाह	३६
५.१.२ सम्बन्ध विच्छेद	३७
५.१.३ विवाह उत्सव	३७
५.१.३.१ वेहुलाको पहिरन	३७
५.१.३.२ बेहुलीको पहिरन	३८
५.१.३.३ अन्यमानिसहरुको पहिरन	३८
५.१.३.४ नाचगान	३८
५.१.३.५ खाजा/जाँड छर्ने	३८
५.१.३.६ खानपिनको तयारी	३८
५.१.३.७ बेहुली लिन जाने तरिका	३८
५.१.३.८ लगन विधि	३९
५.१.४ विवाहमा मुड्यौलीको महत्व	३९
५.१.५ विवाहमा मध्यपानको महत्व	४०
५.१.६ विवाहमा मासुको महत्व	४०
५.१.७ मगर महिलाको अवस्था	४०
५.२ मगरहरुको विवाह पद्धतीमा आएको परिवर्तन.....	४१
५.२.१ मगनी विवाहमा आएको परिवर्तन	४१
५.२.२ प्रेम/भागेर गर्ने विवाहमा आएको परिवर्तन	४२
५.२.३ चोरेर गर्ने विवाह/जर्वजस्तगर्ने विवाहमा आएको परिवर्तन	४३
५.२.४ विधवा विवाहमा आएको परिवर्तन	४३
५.२.५ बहु विवाहमा आएको परिवर्तन	४३

५.२.६ जारी विवाहमा आएको परिवर्तन	४४
५.२.७ दाइजो प्रथामा आएको परिवर्तन.....	४४
५.२.८ मुड्यौलीको संख्यामा आएको परिवर्तन	४५
५.२.९ विवाहसँग सम्बन्धित अन्य पक्षमा आएको परिवर्तन	४५
५.२.९.१ बेहुला/बेहुलीको पहिरन/गहना	४५
५.२.९.२ विवाह उमेरमा आएको परिवर्तन	४५
५.२.९.३ भोज भतेर तथा खर्चमा आएको परिवर्तन.....	४५
५.३ मगर जातिको विवाह पद्धतीमा परिवर्तन आउनुका कारणहरु.....	४६
५.३.१ शिक्षा	४८
५.३.२ आर्थिक कारण.....	४८
५.३.३ विदेश जाने प्रचलन	४९
५.३.४ यातायात तथा प्रविधिको विकास	४९
५.३.५ अधुनिकिकरण तथा शहरीकरण	५०
५.३.६ लाहुरेको प्रभाव	५१
५.३.७ सूचना तथा सञ्चार.....	५१

अध्याय-छ

सारांश र निष्कर्ष

६.१ सारांश.....	५३
६.२ निष्कर्ष.....	५६
सन्दर्भ ग्रन्थ सूची.....	५८

अनुसूची-१

पृष्ठ

अध्ययनमा प्रयोग गरिएका प्रश्नावलीहरु.....	i-i
---	-----

तालिका सूची

तालिका नं.	शीर्षक	पृष्ठ
१.	नेपालका केही प्रमुख जनजातिहरूको विवरण	१६
२.	विकासक्षेत्रका आधारमा मगरहरूको जनसङ्ख्या विवरण.....	१६
३.	भडेवा गा.वि.स.वडा नं. ३ मा प्रचलित विवाहका प्रकार र अवस्था	२५